

РЕЗЮМЕТА

НОВИ МЕТАФОРИЧНИ И МЕТОНИМИЧНИ ЗНАЧЕНИЯ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК, ВЪЗНИКНАЛИ ПРИ ПРИЛАГАТЕЛНИ ИМЕНА И ГЛАГОЛИ

Сия Колковска

В студията се разглеждат новите значения, възникнали при прил. имена и глаголи в българския език в резултат на метафоризация и метонимизация. Представят се най-разпространените типове такива значения. Поради ограниченото време тук ще представя само типовете нови метафорични значения.

Метафоризацията при признаковата лексика има някои специфични особености във връзка с това, че при нея на един клас обекти се приписват свойства или действия, присъщи на друг клас обекти. При метафоричното преосмисляне на прил. имена се пренася свойство, характерно за един обект, върху свойство на друг обект. Основание за това е сходството по някакъв признак между двете свойства. Така например новите метафорични значения, възникнали чрез т. нар. цвetoва метафора, се формират чрез пренасяне на свързано с цвета свойство на един предмет върху друг предмет или върху нещо абстрактно. От този тип са новите значения на прил. име **зелен** *'При чието използване не се отделят вредни вещества или се спестяват природни ресурси'*, напр. *зелени технологии, зелен ток* (при изходно значение *'Който има цвят на трева'*) и на прил. име **сив** *'При който се прикриват доходи, за да не се плащат данъци'*.

Съществен белег на метафоризацията при глаголите е промяната в субекта или обекта на действието, означено от изходното значение. Ето защо при типологизацията на новите глаголни значения се отчита и обобщената семантика на субекта или обекта, който е претърпял промяна. Установяват се редица нови типове метафорични значения на глаголите, към които се отнася типът от значения за действия с обект компютъра, които са възникнали от изходни значения за физиологично действие с обект човека. Срв. новите значения на гл. **заразявам** *'За компютърен вирус – предавам се и се записвам върху твърдия диск на компютър'* и гл. **инфектирам** (компютър).

Стига се до извода, че някои модели на метафоризация при прил. имена и глаголите, макар и калкирани, се вписват в съществуващи в българския език модели на метафоризация (напр. при посочените нови значения на прил. **зелен** и **сив**). Други модели по всяка вероятност са нови за българския език (напр. при посочените нови значения на гл. **заразявам** и **инфектирам**, а също така и при новите значения на прил. **умен, интелигентен, сензитивен, дружелюбен** в компютърната област).

МЕДИЕН ОБРАЗ НА ЛЕКСЕМАТА НЕОЛОГИЗЪМ В ПЕРИОДА 2000–2011

Михаела Лишкова

Терминът неологизъм, означаващ диахронна признаковост, не е определен еднозначно в лингвистиката. Целта на това изследване не е сравняване на различните професионални подходи при дефинирането му, а обсъждане на употребата на термина *неологизъм* в чешките национални и обществени медии през периода 2000 – 2011 г. (за анализ на материала е използван електронният медиален архив на Нютон Media). В студията се проследява дали в медиите съществува стремеж към определено (единно) опростяване (симплификация) на термина *неологизъм*, във връзка с какво се дава информация за него и в крайна сметка как са оценявани неологизмите.

Лексемата *неологизъм* се използва широко в медиите, без да се прави разлика между същинските неологизми и изразите с okazjionalen характер (лексемите, които имат индивидуална употреба). Среща се главно в текстове, посветени на съвременните

тенденции в развоя на чешкия език. Като примери често се посочват оригинални (небанални), експресивни и периферни лексеми, създадени за привличане вниманието на реципиентите, напр. *biolovečák* ‚биологично чист ловджийски салам‘, *brimborium* ‚повърхностно, клиширано говорене, писане‘ (актуализирана употреба на лексемата е посочена още в големия речник на чешкия език от 30-те години на миналия век), *ekoministr* ‚министър на икономиката/ екологията‘¹, *homosexualismus* ‚хомосексуална ориентация като идеология‘, *kulich* ‚пациент с протекции‘, *odklonit* ‚скрия, открадна тайно, контрабандно, на черно‘ (този неосемантизъм победи в анкетата *Дума на годината* на най-влиятелния чешки вестник през 2011 г.), *superguru* ‚супер гуру‘, *tvořilka* ‚жена, която ръчно произвежда продукти; ?създателка, ?творкиня‘), *vlakuška* ‚стюардеса във влак‘, *zplutovat* ‚деградирам, пропадна‘ и др.

Следващата част се състои от текстове, свързани с художествената литература, при която авторските неологизми свидетелстват за голямото лексикално богатство на оценяваните писатели или за игровото им, търсаческо отношение към езика и света зад него, напр. *šamdamské* (= ‚шампанско за дами‘), *záhádky* (= ‚загадъчни приказки‘, от *záhada* и *pořádka*), стихосбирка с пианска поезия, озаглавена *Chlastma* (= ‚Къркачка‘). Неологизмите са представени също като предизвикателство пред преводачите, срв. напр. отбелязваните многократно във връзка с популярната сага за момчето-магьосник Хари Потър неологизми като *Bradavice* = Хогвортс = Брадавица, *famfrpál* = куидич, *mozkomor* = дементор. Въпреки че медиите предпочитат текущите събития, много пъти те дават информация също за исторически неологизми, както е например за новите форми в творчеството на К. Чапек: *prasetník* ‚търговец на прасета‘, *pragismus* (= прагизъм, израз от Прага, подобно на бохемизъм, германизъм и т.н.), *kotěcí* ‚vlastní kotěti‘ (= ‚който принадлежи на котенцето‘), *znovinařit* (= ‚използвам във вестници‘, от *noviny* подобно на *zveřejnit*), *holičsky* ‚jako holič‘ (= като бръснар), *čibržkom* ‚vlastně‘ (= всъщност) и др.

Освен това неологизмите са описвани подробно като типичен елемент от речта на VIP-персоните, напр. предишният чешки президент Вацлав Клаус изпитваше привързаност към лексемите, започващи с отрицателната частица *ne*: *neprezident*, *nedetail*, *nedohoda* (= ‚неспоразумение‘). В некролога на философа и психолог Вл. Борецки е отбелязан вече лексикализираният израз *mašibí*, възникнал като съкращение от надписа *magoři-šilenci-blbové* (откачалки – луди – тъпанари) върху чекмеджето на Борецки.

Създаването на неологизми не винаги означава високи езикови умения (голяма езикова компетентност), то може да бъде неизбежна част от усвояването на езика от страна на детето или признак на някакво психично заболяване, напр. шизофрения. Неологизмите се медиализират и във връзка с характеристиките на чужда езикова среда, напр. съществуват трудности (не само) как в испаноговорящата Аржентина да се обозначи мъжът на президентката. Поради незнание като неологизми понякога се разглеждани и по-малко честотни лексеми, вече включени в речниците, съответно отбелязани в специализираната литература, при които не може да става дума за семантична или функционална промяна (отместване), какъвто напр. е случаят с лексемата *zhůvěřilost* (= пригл. ‚подозрителност‘),

В медиите често се изразява емоционално отношение към неологизмите, конкретните лексеми или новите форми обикновено получават оценка; от една страна са отхвърляни и критикувани чрез думи като например: *нежелано*, *грозно*, *странно*, *подлизурски*, а от друга страна са приветствани чрез прилагателни като: *хубав*, *сполучлив*, *изразителен* или *звукотражкателен*, букв. ‚рисуващ звуците‘.

¹ В чешки *ekonomika*, *ekologie*, бел. прев.

ДЕПРОПРИАЛНИ АПЕЛАТИВИ НЕОЛОГИЗМИ В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ И ЧЕШКИ ЕЗИК – ТЕОРЕТИЧНИ И ЛЕКСИКОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ

Йорданка Трифонова

Студията е посветена на признаците на динамика в областта на дегеонимните (детопонимните) неологизми (по-нататък – ДГА) в съвременните български и чешки език.

Собственото име (СИ) се схваща като вид речева единица, или *име на онимичен обект*. Под онимичен обект се разбира апелативен обект, който за целите на комуникацията трябва да бъде назован и чрез индивидуализиращо име. Предлага се дефиниция за нееднозначно определяното понятие апелативизация: *количествена (от единичен към множествен обект), качествено-количествена (от един към друг множествен обект от друг апелативен клас) или едновременно количествена и качествена промяна на тъждествеността между онимичния и апелативния обект*. Депроприалните апелативи (ДП) се дефинират като СИ с променено отношение на тъждественост между онимичния и апелативния обект.

Материалът е ексцерпиран от българските и чешките неологични речници, както и от неологичната база-данни на ИЧЕ. Темпоралните граници на изследването обхващат последното десетилетие на XX и първото десетилетие на XXI век.

Отличителна особеност на съвременната геонимия е упадъкът на микропонимията вследствие урбанизацията на световното население. Концентрирането на хората в мегаполиси, улеснените комуникации, новите технологии и глобализационните процеси водят до унификация на значимите геонимни обекти и получават отражение в динамиката на геонимните названия. Главни нейни особености са повишената значимост на ойконимите за сметка на анойконимите и неутрализацията на фактора отдалеченост в пространството.

За разлика от бионимите, при които вътрешната диференциация получава отражение върху апелативизацията им, изследваният материал показва, че богатото вътрешно членение на геонимите не влияе върху възникването на дегеонимните апелативи. Съществено е, че СИ идентифицира *място*, независимо от вида му – континент, държава, град, квартал и т.н.

През разглеждания период *новите СИ на места, са незначителни като количество*. Повечето обекти върху земната повърхност, имащи значение за живота на хората, са познати и установени в лексикалните системи и на двата езика в определена форма. Нови „външни“ онимични обекти се появяват само във връзка с изключително събитие, напр. град *Фукушима* (катастрофа в атомна централа). В някои случаи познат геоним вследствие изключително събитие получава нов признак, напр. провинция *Косово* → *война в Косово* → *Косово* 'държава, създадена чрез война' → 'държава-източник на конфликти'.

За разлика от повечето бионими, геонимите не са „сезонни“ имена: разпространението на СИ на дадено място е показател за неговата значимост и „дълголетност“.

Наблюдават се следните активни процеси в дегеонимната област:

- а) новите дегеоними не са имена на места;
- б) налице е низходяща тенденция в идентифицирането на *лица* чрез геоним по произход;
- в) от геоними активно се образуват идентификатори на лица според събитие, протекло на това място, срв. бълг. *шенгенец*;
- в) промяната на признака 'локалност' в широко разбирана 'събитийност' води до възникване на признаковост в семантиката на ДГА, което прави възможни номинациите *антиевропеец*, *antievropan*, изразяващи оценка в регистъра 'одобрение – неодобрение' или 'симпатия - антипатия' (невъзможно е **антилондончанин*, **антимосковчанин* и т.н.);

г) двойна геонимна идентификация, напр. *афроамериканец, югоалбанец, Čechošvýcar, Anglomoravák*;

д) активно се образуват идентификатори с компоненти *евро-, лесбо-, юго-*: *евродепутат, лесбоминистърка, югопрезидент, eurobyrokrat, eurokritik, eurorealista*. В български този дегеонимен формант свободно се свързва с имена-идентификатори, напр. *еврочиновник, югопрезидент*, но рядко се свързва с признаков апелатив, срв. колебанията относно допустимостта на *?евроентуцист, ?евролъжец, ?евромечтател, ?евроневежа*, за разлика от чешки, където номинациите *euroignorant, euromaniak, euronadšenec, euronaivista* са напълно редовни;

е) съществува низходяща тенденция при идентификация на *предмети* с имена на места по произход; този вид назоваване е характерно за предишни периоди (*малага, оксфорд*);

ж) за сметка на това геоними се използват за идентификация на предмети чрез композиция, напр. сериал – *латиносериал*, армия – *югоармия*;

з) разширяването на „признаковостта“ на геонимите се проявява във възможността *апелативи-предикатори* да възникнат практически от всяко име на място (тип *bruselizace*);

и) разширяване на омонимията, напр. *алпийка* ‘жителка на селище в Алпите’ и *алпийка* ‘участничка в състезание, провеждано в Алпите’; *хималаец* ‘животно с произход от Хималаите’ и *хималаец* ‘участник в експедиция в Хималаите’.

Макар че регистрираните нови ДПА не възникват от *нови* геоними, промяната в характера на СИ – от идентификатори на места в идентификатори на събития – определя динамичните процеси в тази част на системата.

ДЕПРОПРИАЛНИ НЕОЛОГИЗМИ, ОБРАЗУВАНИ ОТ ФАМИЛНИ ИМЕНА

Вит Михалец

Изследването е насочено към номинациите, чието възникване е мотивирано от собствени имена, и по-точно – от фамилни имена на известни личности. Както в чешки език, така и в останалите езици, тези имена представляват специфична група в рамките на депроприалните неологизми.

Много продуктивна група образуват лексикалните единици, мотивирани от фамилни имена на политици. Поради това, че тези единици вече бяха подробно разгледани в друга разработка, тук ще се съсредоточим върху депроприалните неологизми от фамилни имена на писатели, музиканти, артисти, певци, режисьори, хора на изкуството, спортисти, литературни или филмови герои. В изследването тези неологизми са анализирани в словообразователно и семантично отношение. Анализът се основава на материалите, съхранявани в неологичната база данни на Института за чешки език при ЧАН.

Сред новите съществителни, образувани от фамилни имена на лица от изброените области, са добре представени имената, образувани главно с наставките *-ovec*, (*jágrovec, potterovec*), *-ismus* (*tarantinismus, hujerismus*), *-(ovšt)ina* (*hřebejkovština, orwellovština*), *-(ov)ina* (*troškovina, cimrmanovina*). При тези групи се наблюдава значителна семантична вариативност. Продуктивни типове при съществителните за суфиксалните депроприални имена, завършващи на *-log* (*dylanolog, maříkolog*), *-logie* (*dylanologie, bondologie*), *-fil* (*tolkienofil*) и *-manie* (*brownomanie, potteromanie*).

Особено продуктивен тип представляват относителните прилагателни, образувани с наставка *-ovský* (*coelhovský, vieweghovský, travoltovský, hujerovský, potterovský*). В редки случаи се използва префиксално-суфиксалната деривация (*přednohavicovský*); регистрирани са също адекватни композитуми, образувани от лично и фамилно име (*harrypotterovský, woodyallenovský, josefozímovský*).

Многобройни са наречията, образувани от прилагателни или възникващи успоредно с тях направо от субстантивните проприални основи (*coelhovsky, pohavicovsky, vieweghovsky*).

В периферията на групата се намират девербативите под форма на страдателни причастия с представка *ře-* (*je přegottováno, je přezoubkováno*).

Повечето от тези нови имена могат да бъдат определени като лексикални средства, намиращи се в периферията на лексиката, имащи характер на okazjionalни или ефимерни думи. Въпреки че не може да се очаква, че те ще получат постоянно място в узуса, тези неологизми представляват примерен модел на процеса на създаване на нови думи в съвременния чешки език.

ДИНАМИКА В КОНЦЕПТОСФЕРАТА „ОБЩЕСТВО И ПОЛИТИКА“ В КРАЯ НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ В.

(върху български и чешки езиков материал)

Диана Благоева

В работата се разглеждат прояви на динамика в концептуалната макросфера „Общество и политика“ в българския и чешкия език в периода на радикални обществено-политически и икономически промени от 1989 г. насам, като се проследяват някои актуални процеси в областта на обществено-политическата лексика. Установяват се следните основни насоки на динамика в разглежданата концептосфера:

1. Деактуализация на концепти

Отстъплението и отмирането на редица актуални за времето на социалистическо развитие явления и реалии от действителността води до това, че свързаните с тях концепти губят комуникативна релевантност. Показателно за това е излизането от употреба на широк кръг идеологически маркирана лексика: *социалистическо строителство, народнодемократична република, народна власт, отечественофронтовски, народен съвет, райсъвет, Народна милиция, милиционер; komunistická strana, socialistická republika, spolkový stat, dělnickorolnická (revoluční) vláda, Lidové milice, lidový milicionář*. Деактуализацията на идеологически маркираните концепти протича с неравномерни темпове, което се обуславя от социалните и миросгледните различия между отделните обществени кръгове.

2. Реактуализация и реструктуриране на концепти

В съзнанието на съвременните носители на езика някои концепти, преди всичко такива, отразяващи знания за явления и реалии, свързани с други съвременни общества и държави или пък с отминали периоди от развитието на родното общество, може да се актуализират и за съвременната родна социокултурна среда (*кмет, жандармерия, жандармерист, полиция, общинар, бизнесмен, пазарна икономика, дефлация, монетаризация; starosta, radní, obecní úřad, zastupitelstvo, magistrát, radnice, privatizovat, tržní ekonomika, inflační spirála, kreditní karta, stagflace*).

Като илюстрация се разглеждат промените в концепта ДЕМОКРАЦИЯ/ДЕМОКРАСИЕ. Ядрената част на неговото информационно съдържание се запазва, но се деактуализират се някои идеологически маркирани признаци (*народна демокрация/lidová demokracie, социалистическа демокрация/socialistická demokracie, вътрешнопартийна демокрация/vnitrostranická demokracie*). Същевременно се обособяват нови признаци на концепта, отнасящи се напр. до характерни за съвременния етап форми на управление на обществото и участие на гражданите в това управление (*e-демокрация, интернет демокрация, теледемокрация; e-demokracie, teledemokracie, kyberdemokracie, digitalní*). Нови елементи от интерпретационното поле на концепта се обективират чрез експресивни новообразувания като *квазидемокрация, уждемокрация, лумпендемокрация; polodemokracie, demokatura, narkodemokracie*), както и чрез разширяване на синтагматичните възможности на съществителното *демокрация/demokracie*.

3. Пораждане на нови концепти

Възникват множество нови лексикални единици, неосемантизми и устойчиви съчетания, които са езикови репрезентанти на концепти за: процеси, тенденции и действия във вътрешно- и външнополитическия и обществен живот: *глобализация, глобализирам, декомунизирам, департизирам; eurocentrismus, ostravocentrismus, ekoanarchizmus, etnocida*; дейности и явления, свързани с държавното управление, парламентаризма, европейската интеграция: *e-правителство, мегаведомство, трилотаж, евроизбори; trojkoalice, kontrasummit, senátorky, europolitika*; политически партии и техни членове: *синята партия, зелената партия, тройната коалиция, бесепар, седесар, гербаджия; občanský demokrat, ódéenska, klausostrana, zemanista, klausista*; политически, религиозни и др. течения, доктрини: *неоживковизъм, алкайдизъм; ekofeminizmus, ekosocializmus*; различни по характер обществени нагласи: *глобофобия, евроскептицизъм, еврооптимизъм; eurooptimizmus, euroskepticizmus, afropesimizmus, globofobie*; негативни явления и прояви: *талибанщина, олигарщина; kleptokracie, bananizace* и др.

Някои от тези концепти имат националноспецифичен характер поради това, че отразяват характерни за конкретната страна обществено-политически реалии и явления. Обективизиращите ги лексикални единици се отнасят към безеквивалентната лексика. Част от разглежданата нова лексика е с експресивен характер и изразява оценъчно (в повечето случаи негативно) отношение.

НОВИ СУФИКСАЛНИ ИМЕНА ЗА ЛИЦА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК (МОТИВАЦИЯ, СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА)

Цветелина Георгиева

Обект на анализ в изследването са мъжкородовите суфиксални имена за лица (ИЛ), които са създадени в българския език през два времеви периода: първи – от 1989 г. до 2000 г., и втори – от 2001 г. до 2010 г.

В първата част на изследването дериватите са класифицирани по словообразователни категории (СК) и групи, за всяка от които се предлага обща парафраза. Производните са представени по словообразователни модели, като се отчита времето на тяхната поява, за което изключително ценна информация дават лексикографските трудове *Речник на новите думи и значения в българския език* и *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI в.)*. Въз основа на направената класификация и конкретните парафрази към всяка лексема се правят изводи за произвеждащата единица (ПщЕ), посочват се някои особености на дериватите (в повечето случаи се извеждат и схеми, по които се образуват неологизмите).

Във втората част на изследването информацията от направения анализ по СК се обобщава и доразширява по отношение на ПщЕ на дериватите.

Като по-важни се очертават следните изводи:

1. Названията за лица, образувани в българския език през последните 20 години, се реализират в следните СК: *nomina agentis, nomina pertinentia, nomina experiencer, nomina disponentis, nomina attributiva* и *nomina posesiva*. Най-богати на деривати са първите три. Повече от половината ИЛ са създадени през първия период.

2. Най-много ИЛ са образувани със суфиксите **-ист** и **-джий(а)/-[а]джий(а)**.

3. Прави впечатление, че новите названия са създадени основно от именни и по-конкретно от субстантивни основи. Значително по-малко са деадективните и девербативните деривати.

4. Повечето от ПщЕ са резултат от първична номинация и са прости по състав. Лексемите обикновено са моносемантични. В някои случаи една и съща ПщЕ (обикновено от областта на музиката) става основа за образуване на деривати от различни СК, напр.: *пънкар (1)* 'някой, който изпълнява пънкмузика' и *пънкар (2)* 'някой, който обича пънкмузика' (съответно **nomina agentis** и **nomina experiencer**).

5. Повечето ИЛ формално се извеждат от еднословна ПЩЕ. Съществуват обаче и деривати, чиято произвеждаща е многосъставна единица. Те условно може да се разделят на две групи: деривати, в които са експлицирани и двата компонента на мотивиращото съчетание (*нововремец* < „Ново време“), и деривати, в които е експлициран само един от компонентите на мотивиращото съчетание (*часовик* < *часови вестник*). Като специфичен подтип се очертават някои нови десубстантивни деривати, чиято основа е съкратена (напр. *бензинджия* (< *бензин-останция*), *уейфаджия* (< *ню-уейв*), *еврофил* (< *евро-интеграция*) и др.).

6. Новост в българската суфиксална именна подсистема са както новите ИЛ като краен резултат от иновационните процеси, така и част от словообразователните модели, по които се създават някои от неологизмите, както и появата на нови и активизирането на стари словообразователни средства.

Анализът на новите мъжкородови ИЛ налага извода, че водеща при тази група неологизми е тенденцията към интернационализация.

Речници:

Речник на новите думи и значения в българския език. Автори: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. София, 2001, „Наука и изкуство“.

Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI в.). Автори: Емилия Пернишка, Диана Благоева, Сия Колковска. София, 2010, „Наука и изкуство“.

МЕХАНИЧНА РЕДУКЦИЯ И МЕХАНИЧНА КОМПОЗИЦИЯ; БЛЕНДИНГ

Йозеф Шимандъл

Както показва заглавието, в изследването се припомнят три начина на словообразуване, които са поставени редом с деривацията и композицията в международния труд *Morphologie*. При механичното съкращаване и механичното композиране се проследява начинът на представянето им в традиционните чешки езикови пособия и се отбелязва необходимостта от преоценка на статута им в езика. Смесването, или блендинг, което е основният обект на изследване, се интерпретира именно чрез отношението му към механичното съкращаване и механичното композиране. Разликата между тези подходи и деривацията от една страна е формална (при механичните начини на словообразуване и смесването, или блендинг, се разпада морфематичната структура на изходните думи), а от друга страна – семантична (значението на афиксите е категориално, общо, докато срещу разпознаваемите елементи на „сместа“, или бленда, стоят конкретни думи).

Направен е кратък обзор на многобройните обозначения на блендинга. Обясняват се двата традиционно разглеждани вида блендинг, т.нар. „закачалки“ (*portmanteaux*) и „телескопи“. Дадени са два примера, и двата от политическия жаргон (но с широко разпространение), и двата означаващи контролирана от някого полиция: като „закачалка“ – *grosstapo* < *Grossovo gestapo* (*гростапо* < *Гросово гестапо*), като „телескоп“ – *Kubicie* < *Kubiceho policie* (*Кубиция* < *Кубице-ова полиция*).

Авторът обаче изразява резерви към делението на „закачалки“ и „телескопи“. От една страна защото при сондажното събиране на материал са се появили и други начини, чрез които две думи могат да се „сближат“ една с друга и да образуват „смес“, т.е. бленд; освен това съществуват начини, при които разграничаването на типовете е проблематично (една обща буква, разлика между графичната и фоничната форма); в крайна сметка накрая е трудно да се определят границите на блендинг-а особено при използване на афиксоиди, но също и при суфиксация. Кръгът на повдигнати въпроси е представен в частта *Казуистика на блендовете*.

Последният раздел, озаглавен *Отношения към блендинга*, представя разликите в приемането му и разработеността му в националните общности и свързаните с това области на

лингвистиката. Въпросът за значението на блендовете за неологията се основава на квантификацията, която е трудна и би могла да промени старите оценки.

НОВИТЕ ИМЕНА ЗА ДЕЙСТВИЯ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ТЯХНОТО ЛЕКСИКОГРАФСКО ПРЕДСТАВЯНЕ

Надежда Костова

В изследването се разглеждат новите съществителни имена в българския език, с които се назовават новите действия, процеси и явления. Материалът е ексцерпиран от *Речника на новите думи в българския език* (2010). Използвани са данни за фреквентността на съществителните от *Българския национален корпус*.

Най-голямата група нови имена за действия са образувани със суфикс *-не*: *глобализиране, дигитализиране, евроинтегриране, лизинговане, пействане, портване* и др. Съществителните имена със суфикс *-не* се дефинират по два начина в българските граматика: наричат се отглаголни съществителни имена и се причисляват към парадигмата на мотивиращите ги глаголи или се определят като имена за действия (*Nomina actionis*) и се разглеждат при словообразуването на имената.

От направеното проучване стана ясно, че всички 298 нови глаголи, включени в РНД, са словообразователно и семантично свързани с неологизми със суфикс *-не*. Разбира се, повечето глаголи имат по-голяма фреквентност в БНК от отглаголните съществителни. Има обаче нови имена със суфикс *-не*, които са много по-употребими от глаголите. Например *банкиране* се среща 1047 пъти в БНК, *банкирането* 335 пъти, докато за формите на глагола *банкирам* има общо 10 примера.

Налице са и нови имена със суфикс *-не*, които не се съотнасят с глаголи. Те са мотивирани от съществителни имена, напр. *акционирание* – от *акционер, симетризиране* – от *симетрия* (няма глаголи **акционирам, *симетризирам*).

Друга голяма група нови имена, означаващи действия, са образувани със суфикс *-ция*. И тук повечето имена са мотивирани от глаголи, но има и десубстантивни: *интернетизация* – от *интернет, анклавизация* – от *анклав* (няма глаголи **интернетизирам, *анклавизирам*).

Новите имена за действия със суфикси *-ция* и *-не* са в конкуренция, например: *глобализация* се среща 1311 пъти в БНК, *глобализиране* 36 пъти, *приватизация* 12281 пъти, *приватизиране* 200 пъти.

Трета група нови имена за действия са заетите от английски език съществителни, завършващи на *-инг*. Само 22 от тези заемки, включени в РНД, се съотнасят с нови глаголи: *мониторинг* – *мониторирам, хостинг* – *хоствам*.

Новите имена за действия, образувани чрез композиция, не се съотнасят с глаголи: *еврофинансиране, екозамърсяване, видеофилмиране, антиглобализация, НАТОинтеграция*. Макар че е възможно да се появи глагол, напр. *евроинтегрирам*.

Заключения:

- Новите имена за действия със суфикси *-не, -ция* и *-инг* са почти два пъти повече от глаголите.
- Голяма част от новите имена за действия са с по-голяма фреквентност в БНК от новите глаголи, с които са словообразователно и семантично свързани.
- Налице е конкуренция между новите имена за действия.

Тези факти са отразени при лексикографското представяне на новите имена за действия и новите глаголи в РНД.